

การจัดการศึกษาเพื่อสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : กรณีศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล บางชวด¹, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร²,
ดร.ปัญญา อัครพุทพพงศ์³, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เปศล ชอบผล⁴ และศุภชัย ศรีนิวล⁵

¹ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล Dounkamol.B@chula.ac.th,

² คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล Ubonwan.H@chula.ac.th

³ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล Panya.A@chula.ac.th

⁴ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล Peson.C@chula.ac.th

⁵ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีเมล Supachais@g.swu.ac.th

Educational Provision for the Local Arts and Culture Following the Educational Concept by Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn: A Case Study of Border Patrol Police Schools

Asst. Prof. Dounkamol Bangchuad, Ph.D.¹, Asst. Prof. Ubonwan Hongwityakorn, Ph.D.²,
Panya Akkaraputtapong, Ph.D.³, Asst. Prof. Peson Chobphon, Ph.D.⁴ and Supachai Srinual⁵

¹ Faculty of Education, Chulalongkorn University, E-mail: Dounkamol.B@chula.ac.th

² Faculty of Education, Chulalongkorn University, E-mail: Ubonwan.H@chula.ac.th

³ Faculty of Education, Chulalongkorn University, E-mail: Panya.A@chula.ac.th

⁴ Faculty of Education, Chulalongkorn University, E-mail: Peson.C@chula.ac.th

⁵ Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University, E-mail: Supachais@g.swu.ac.th

Article Info

Article Type: Research Article

Article History:

Received: August 23, 2023

Revised: February 14, 2024

Accepted: February 29, 2024

คำสำคัญ

โครงการพระราชดำริ, การจัดการศึกษา, โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน, ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

Keywords:

Royal Project, Education Management, Border Patrol Police School, Local Arts and Culture

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อวิเคราะห์แนวคิด หลักปฏิบัติงานและการจัดการศึกษาเพื่อการสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และ 2. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดการศึกษาแต่ละโรงเรียนแตกต่างกันไปตามบริบท แนวคิดการจัดการศึกษาที่สำคัญคือการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และการบูรณาการศิลปวัฒนธรรมกับรายวิชาต่างๆ โดยได้รับความร่วมมือจากกองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนเพื่อสืบสานวัฒนธรรมและสร้างรายได้ให้กับผู้เรียนไปพร้อมกัน และ 2. แนวทางการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนที่จัดให้มีระบบการพัฒนาความรู้และทักษะการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง มีระบบการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครู มีระบบการติดตามผลการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมหรือโครงการตามตัวชี้วัดที่อ้างอิงจากเกณฑ์ของหลักสูตรแกนกลางและแผนการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร การสนับสนุนงบประมาณเฉพาะด้านเพื่อส่งเสริมงานด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมีหน้าที่บูรณาการการจัดการเรียนการสอนหรือกิจกรรมโดยเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน สมาคมศิษย์เก่า และเพิ่มพูนความรู้ให้กับนักเรียน เช่น การขายสินค้าออนไลน์

Abstract

The objectives of this research were to 1) analyze concepts, practices, and educational management for the transmission of local arts and culture at border patrol police schools and 2) to propose the education management guidelines to carry on the local arts and culture at border patrol police schools thought by Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn. The research methodology included documentary research, interviews from eight border patrol schools and learning center and focus group discussion. The results found that there were different educational management strategies depending on each school's context. Most schools focused on local curriculum creation, which integrates with other subjects or activities supported by the Border Patrol Police Division, local government agencies, private sector companies, and the community to transmit their own culture and increase income. The educational management is the role and duty of Border Patrol Police Headquarters to arrange continuous teacher development system for both knowledge and teaching skill, incentive system, and following and supporting these systems based on national education indicators and children youth in the wilderness area development plan of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn, including budgeting and specific practical guidance for teachers. School has a role and duty which involved the sharing of teaching ideas to integrate art and culture with other subjects, establishing alumni associations and encouraging sharing among social networks is necessary.

* Corresponding author: Asst. Prof. Doungkamol Bangchud, Ph.D.

E-mail address: Doungkamol.B@chula.ac.th

1. บทนำ

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นโรงเรียนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (บช.ตชด.) ถือกำเนิดขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ ในช่วงสถานการณ์ความไม่สงบในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รัฐบาลในขณะนั้นจึงมีแนวคิดตั้งหน่วยงานดูแลพื้นที่ชายแดนและเห็นพ้องต้องกันว่าให้ตำรวจเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ มีหน้าที่ในด้านการปราบปราม การหาข่าวและต้องเข้าถึงประชาชน ชาวไทยและกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาอยู่ด้วย โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนซึ่งเป็นโรงเรียนสำหรับเด็ก ๆ ในพื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นสถานศึกษาที่มีความแตกต่างจากโรงเรียนทั่วไปเพราะอยู่ในพื้นที่ที่มีปัญหาความขัดแย้งอยู่เสมอ ครูผู้สอนต้องมีคุณลักษณะพิเศษที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) สามารถทำการรบได้อย่างทหาร โดยเฉพาะการรบด้วยหน่วยทหารขนาดเล็ก 2) สามารถป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างตำรวจ และ 3) สามารถให้บริการแทนกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ได้อย่างพลเรือน และมีหน้าที่ให้การศึกษาแก่นักเรียนในพื้นที่ที่มีปัญหาความมั่นคงหรือห่างไกล ภายใต้ปรัชญาของการจัดการศึกษาที่ว่า “สร้างภูมิปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต สัมฤทธิ์ผลความมั่นคง” และต้องจัดการศึกษาแบบบูรณาการโครงการพระราชดำริต่าง ๆ ควบคู่กับการเรียนการสอนแบบปกติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอีกด้วย (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2559)

การดำเนินงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นไปตามแนวทางของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (แผน กพด.) ซึ่งปัจจุบันอยู่ในช่วงของแผนระยะที่ 5 (พ.ศ. 2560 -2569) ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการเรียนรู้คือ การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและการดูแลเด็กตามสิทธิโดยไม่เลือกเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม รวมถึงการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนชายแดนที่อยู่ล้อมรอบโรงเรียน ให้เจริญมั่นคง เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาสากล เป็นการจัดการศึกษาทางเลือก (Alternative education) ที่เชื่อมโยงกับชีวิตและปัญหาชุมชน มิได้มุ่งสู่การศึกษาในระดับที่สูงขึ้น แต่เน้นการเสริมสร้างสมรรถนะ (Capacity building) ของการมีอาชีพ การสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนของตนเองและการรักถิ่นฐานบ้านเกิด (สำนักพระราชวังสวนจิตรลดา,

2560) ตามแนวคิดที่ว่า “โรงเรียนเพื่อชุมชนและชุมชนเพื่อโรงเรียน” มีโครงการที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ 1. โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน 2. โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา 3. โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4. โครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์ 5. โครงการฝึกอาชีพ 6. โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน 7. โครงการส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์ และ 8. โครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร

จากการศึกษาผลการดำเนินงานของโครงการอื่น ๆ พบว่า มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนและได้นำผลการประเมินไปใช้เพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่องทุกปี แต่พบว่าเรื่องการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา ที่ทรงให้ความสำคัญดังพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2558 ตอนหนึ่งที่ว่า “...วัฒนธรรมเป็นเรื่องของรากเหง้าของเรา บางทีก็เป็นส่วนที่จะสร้างความภูมิใจ นำรายได้ทั้งเรื่องศิลปะ ดนตรี การพ้องรำ การทำสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เราเป็นลูกหลานสืบมา งานฝีมือหรือว่าแม้แต่วรรณกรรม วรรณคดี ภาษาด้วย เราก็ควรจะอนุรักษ์เอาไว้...” (โครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2565) การส่งเสริมเรื่องการสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนี้ ยังมีได้กำหนดเป้าหมายแนวทางการทำงานและการประเมินผลที่ชัดเจนดังเช่นโครงการอื่น ๆ แม้ว่าบางโรงเรียนเช่น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านควนสามัคคี จังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นกรณีศึกษาในการวิจัยนี้ สามารถสร้างรายได้จากการให้นักเรียนออกแสดงหรือนำเสนอการเล่นท้องถิ่น มีรายได้จากการขายสินค้าหัตถกรรม หรือที่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหนองคู จังหวัดนครพนม ที่ริเริ่มการนำเศษผ้าที่เหลือจากการตัดเย็บเสื้อผ้ามาผลิตเป็นสินค้าให้นักเรียนขายออนไลน์ สร้างรายได้ในช่วงสถานการณ์โรคระบาดโควิด – 19 นอกจากนี้ ยังมีโรงเรียนที่ริเริ่มดำเนินการเองอีกจำนวนหนึ่ง โดยเชื่อมโยงการทำงานกับหน่วยงานราชการ เอกชน และชุมชนในพื้นที่ โรงเรียนที่ได้ดำเนินการไปแล้ว สามารถเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนอื่น ๆ ต่อไปได้ด้วย

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่มีการจัดโครงการ/กิจกรรม หรือการบูรณาการศิลปวัฒนธรรมกับหลักสูตรของสถานศึกษามาแล้วว่า ได้การจัดการศึกษาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จได้อย่างไร เพื่อนำมาเป็นแนวทางการส่งเสริมโครงการพัฒนาด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนอื่น มุ่งสู่เป้าหมายคือการสร้างความตระหนักรู้และเห็นถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดความรักและหวงแหนภูมิปัญญาดั้งเดิมของตนเอง ซึ่งอาจนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อื่นได้อีกในอนาคต

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อวิเคราะห์แนวคิด หลักปฏิบัติงานและการจัดการศึกษาเพื่อการสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

2.2 เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามพระราชดำริ

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยกำหนดขอบเขตของงานศิลปวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 คือวรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา ศิลปะการแสดง แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล งานช่างฝีมือดั้งเดิม การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้านและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว โดยงานศิลปวัฒนธรรมที่นำมาศึกษาเป็นการผสมผสานทั้งแนวคิด หลักการ แนวปฏิบัติและการสืบสานผลงานศิลปวัฒนธรรมหลายด้านเข้าไว้ด้วยกัน สำหรับการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการศึกษาตามแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาพุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา (กรณีการ์ สัจกุล และคณะ, 2555) อีกทั้งยังเป็นวัตถุประสงค์ของแผน กพด. ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2560 – 2565) ข้อ 1 ที่ว่า เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างสมดุลในด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา ด้วยกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ มีความรักและความหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ภาควิชาภูมิปัญญาไทย และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ อีกทั้งเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการ

บริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ.2550 ทั้ง 4 ด้านคือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไป

ขอบเขตด้านประชากรและพื้นที่ ประกอบด้วยโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนและศูนย์การเรียนตำรวจตระเวนชายแดนรวม 8 แห่งจาก 4 ภูมิภาค ซึ่งเป็นโรงเรียนที่กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนกำหนดและอนุญาตให้ดำเนินการวิจัยได้ตามรายชื่อในหนังสือที่ ดช0030.173/188 ลงวันที่ 16 มีนาคม 2565 เรื่องอนุญาตให้เก็บข้อมูลประกอบการวิจัย ทั้งนี้ นักวิจัยขอให้กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกโรงเรียน ตามข้อกำหนดที่ว่ากรมคมนาคมเข้าถึงได้ ใช้เวลาเดินทางจากชุมชนที่ใกล้ที่สุดไม่เกิน 3 ชั่วโมง มีกิจกรรมการแสดงหรือผลิตภัณฑ์ที่แสดงลักษณะเฉพาะของชุมชน ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัยและได้รับการคัดเลือกจากกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยสนใจการจัดการศึกษาแบบเสริมพลังที่มีระบบการกำกับติดตามกระบวนการเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนางานด้านศิลปวัฒนธรรมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนอย่างต่อเนื่อง 4 ด้าน คือ วิชาการ งานบุคคล งบประมาณและการบริหารงานทั่วไป ตามแนวทางการกระจายอำนาจการบริหารจัดการการศึกษา พ.ศ. 2550 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) โดยให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาตามแนวพระราชดำริที่มุ่งหวังให้พัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมทั้งด้านพุทธิศึกษา (ความรู้) จริยศึกษา (คุณธรรม) หัตถศึกษา (ทักษะปฏิบัติ) และพลศึกษา (สุขภาพอนามัย) เรียนรู้ผ่านกิจกรรมหรือโครงการด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อาทิ วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องเล่า งานหัตถกรรม เป็นต้น ที่ได้รับการสืบสานถ่ายทอดต่อกันมาในชุมชน ทั้งนี้ ผู้ที่มีหน้าที่จัดการศึกษานั้น มีครูผู้สอนในโรงเรียนเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีส่วนงานต่าง ๆ ช่วยเสริมพลังในการบริหารการจัดการศึกษาด้วย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ ชุมชนผู้ปกครองโดยรอบโรงเรียน และหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำหนดแผนการทำงานให้กับโรงเรียน ทำงานร่วมกัน ดังกรอบการวิจัยนี้

ภาพที่ 1 กรอบการวิจัย

5. การทบทวนวรรณกรรม

การจัดการศึกษาตามแนวพระราชดำริด้านการจัดการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงริเริ่มงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ. 2523 ในโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันสำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนและทรง

สนับสนุนโครงการอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง เยาวชนที่เรียนในโรงเรียน ตชด. จะต้องรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน แม้ว่าจะมีความรู้ในเรื่องวิชาการภายนอก แต่ยังคงมีจิตใจที่จะสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนไว้อย่างเข้มแข็ง ไม่รู้สึกแปลกแยกจาก ความคุ้นเคยเดิม และให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางความรู้วิทยาการทั้งหมดของพื้นที่ ดังผลการศึกษาโครงการพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีด้านการศึกษาศาสนาศิลปะและวัฒนธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ: สังเคราะห์แนวพระราชดำริด้านการบริหารงานโรงเรียน (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2558) พบว่าแนวพระราชดำริสะท้อนกระบวนการเรียนรู้ของพระองค์บนฐานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมการเรียนรู้ของท้องถิ่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันผนวกกับการเรียนรู้แบบสากลเป็นเครื่องมือที่จะรักษาทุนของชุมชนไว้ (Community Capitals) ทั้งทุนมนุษย์ ระบบนิเวศน์ สังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจเพื่อให้พึ่งพาตนเองได้ สำหรับเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ทรงให้ความสำคัญอย่างยิ่งโดยได้กำหนดไว้เป็นวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารที่ว่า การเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีความภาคภูมิใจ สร้างรายได้ไปพร้อมกับการอนุรักษ์อีกด้วย ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เยาวชนไม่ลืมรากเหง้าของตนเองและรักท้องถิ่นด้วย

แนวคิดเรื่องการสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

เรื่องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ริเริ่มในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2545 – 2549) ในปัจจุบันซึ่งอยู่ในแผนระยะที่ 5 (พ.ศ. 2560 – 2569) ซึ่งได้ปรับเปลี่ยนเป้าหมายไปตามทิศทางของบริบททางสังคมโลกมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีจนถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนที่สรุปได้ว่า มุ่งให้เด็กและเยาวชนมีความรู้และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย โดยทำให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันอย่างแท้จริง ส่งเสริมการเรียนรู้การสอนที่เป็นรูปธรรมแบบโครงการ บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งการเกษตรและงานหัตถกรรม เช่น การทอผ้า การจักสาน การละเล่นพื้นบ้าน การดนตรีพื้นบ้านของท้องถิ่น โดยมีกิจกรรมที่หลากหลาย ปัจจุบันได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุหรือผู้ใหญ่ในชุมชนมาถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดเวทีให้นาเสนอผลงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การส่งเสริมให้แต่งกายตามชาติพันธุ์ การบริโภคอาหารท้องถิ่น การนำเพลงพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน ภาษาท้องถิ่นมาสอนในโรงเรียน ส่งเสริมทักษะอาชีพเพื่อสร้างรายได้ ประกอบกับการนำความเป็นไทยทั้งเรื่องการพูด การเขียน กิริยามารยาท สิ่งสำคัญคือ การส่งเสริมให้พัฒนาจากโรงเรียนสู่ชุมชนให้เด็กเป็นสื่อกลางระหว่างบ้านและโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ

แม้ว่าเด็กจะได้มาเรียนรู้ที่โรงเรียน หากแต่ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนดั้งเดิมที่ย้ายถิ่นเข้ามา ปัจจุบัน นักเรียนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนส่วนมากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ย้ายมาจากภายนอกประเทศไทย ซึ่งยังคงรักษาและสืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ ไม่ว่าจะเป็นภาษา ความเชื่อ ประเพณี ซึ่งมีอัตลักษณ์แตกต่างกัน ทั้งนี้ การสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมีด้วยกันหลายวิธี ศิราพร ณ ถลาง และสุพิน ฤทธิ์เพ็ญ (2558) วิเคราะห์การแสดงอัตลักษณ์ของชนเผ่าต่างๆ ว่าเป็นการแสดงผ่านพิธีกรรม เครื่องแต่งกาย อาหาร นิทาน เพลง การละเล่น การแสดงผ่านวัฒนธรรมการบอกเล่าและความทรงจำร่วมในบริบทของ “นอกมาตุภูมิ” ซึ่งนำมาทำความเข้าใจในคุณค่าและความหมายของวัฒนธรรม เป็นกลไกในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไว้ในบริบทที่อยู่นอกรัฐ เป็นการนำอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และการแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาในบริบทใหม่ที่มีความพยายามสืบทอดวัฒนธรรมเดิมในที่ใหม่ เป็นกลไกในการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจึงเป็นพื้นที่ที่แสดงวัฒนธรรมของชาติพันธุ์นอกมาตุภูมิได้อย่างชัดเจน เพราะมิได้ต้องการให้เด็กรับวัฒนธรรมไทย หรือวัฒนธรรมตะวันตกเพียงเท่านั้น แต่ต้องการให้นักเรียนยังคงรู้จักรากเหง้าของตนเอง โรงเรียนจึงเปิดเป็นพื้นที่ที่ให้แสดงความหลากหลายของชาติพันธุ์ได้ควบคู่ไปกับการปรับตัวกับวัฒนธรรมไทย ระบบการศึกษาของไทยที่แตกต่างจากความคุ้นชิน ในขณะที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ด้วย

วัฒนธรรมท้องถิ่นของโรงเรียน ตชด. ซึ่งมีอยู่ทั่วประเทศจึงมีความหลากหลาย การจัดการศึกษาเรื่องศิลปวัฒนธรรมให้มีรูปแบบเดียวจึงไม่สามารถตอบสนองการสืบสานศิลปวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์ไว้ได้ แนวทางการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมจำเป็นต้องเปลี่ยนไปตามบริบทของชุมชนและต้องได้รับความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ให้หนุนเสริมการเรียนรู้ของ

นักเรียนที่มีความเฉพาะเหล่านี้ เป็นพลังที่จะพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมทั้งพุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษาและพลศึกษา ให้เกิดความภาคภูมิใจในกลุ่มตนเองและนำไปต่อยอดกับการดำรงชีวิตของตนเองในอนาคต

การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม (All for education)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 นำเสนอแนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ว่าให้ยึดถือหลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) รวมถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) และประเด็นภายในประเทศ (Local Issues) นักเรียนของโรงเรียน ดชด. ถือว่าเป็นกลุ่มที่ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงตามแนวคิดดังที่ได้กล่าวมาแล้วเช่นกัน เพราะเป็นสิทธิอันพึงได้ของเยาวชนทุกคน การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ ถือเป็นสาระสำคัญที่มีใช้หน้าที่ของโรงเรียนฝ่ายเดียวแต่เป็นบทบาทหน้าที่ของครอบครัวและชุมชนด้วย เริ่มต้นจากการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นจากผู้รู้ในชุมชนที่มาร่วมงานร่วมกับโรงเรียนในฐานะที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาในพื้นที่ และการส่งเสริมให้เกิดการต่อยอดความรู้นั้น ต้องได้รับการสนับสนุนจากส่วนงานภายนอกไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนที่จะเปิดโอกาสและส่งเสริมให้เกิดโครงการและกิจกรรมต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเรื่องศิลปวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องตามหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education)

การจัดการศึกษาแบบเสริมพลัง

การเสริมพลังในที่นี้หมายถึง การสนับสนุนให้นโยบายการกระจายอำนาจไปสู่การปฏิบัติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จากการวิจัยและพัฒนารูปแบบกลไกการส่งเสริมการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา (2554) ได้กล่าวข้อเสนอแนะเชิงขับเคลื่อนกลไกไว้บางประการว่า ควรกำหนดให้มีนโยบายที่แน่นอนชัดเจน เพื่อให้หน่วยงานนำไปเป็นทางเลือกในการนำสู่การปฏิบัติ ให้อิสระแก่สถานศึกษาในการจัดโครงสร้างส่วนงานภายในของตนเองที่สอดคล้องกับพื้นที่ ส่งเสริมการประสานงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือและการบูรณาการการทำงานทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของครู บุคลากรทางการศึกษา และประชาชน ผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมสนับสนุนและร่วมติดตามผลการจัดการศึกษาในทุกระดับทั้งระดับนโยบาย/ส่วนกลาง ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา จะเห็นได้ว่า ข้อเสนอแนะดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบการวิจัยที่สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมกันจัดการศึกษา หรือ All for education อีกด้วย

6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเป็นการวิจัยเนื้อหาและการวิจัยภาคสนามแบบพหุกรณีศึกษา (Multisite Case Study) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน (IRB) แบบลดขั้นตอน ลงวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2565 ตามระเบียบของการขอจริยธรรมการวิจัยในคน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเป็นการพิทักษ์สิทธิ ป้องกันความเสี่ยงและการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยมีด้วยกัน 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่องแนวพระราชดำริด้านการศึกษา แผนการพัฒนาการศึกษาและการจัดการศึกษาเรื่องศิลปวัฒนธรรม ขั้นตอนนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำไปเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์โดยแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการรับรองแล้ว ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนและกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 3 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีที่รับผิดชอบดำเนินการโครงการคุรุทายาท (โครงการพัฒนาคูรุ ดชด.) ผู้ทรงคุณวุฒิการจัดการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม และการศึกษาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

จำนวน 7 คน ในประเด็นหลักการและแนวทางการปฏิบัติที่ส่งเสริมการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร 5 ที่ว่า “เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นและของชาติไทย” แนวทางการสนับสนุนการจัดหลักสูตรหรือกิจกรรมร่วมกับชุมชนที่สอดคล้องกับหลักพัฒนา 4 ด้าน คือ พุทธศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษาและพลศึกษา นโยบายการส่งเสริมให้ครูใหญ่/ครูตระหนักถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และแนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้สอดคล้องกับปรัชญาโรงเรียนที่ว่า “สร้างภูมิปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต สมฤทธิ์ผลความมั่นคง”

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บข้อมูลในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ระหว่างเดือนมิถุนายน - กรกฎาคม พ.ศ. 2565 ตามที่ได้รับอนุญาตจากกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน โดยแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลคือ ครูใหญ่ ครูผู้รับผิดชอบ ผู้ปกครองและคนในชุมชนที่สนับสนุนกิจกรรมและศิษย์เก่า เริ่มจากการสอบถามข้อมูลรายละเอียดของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่นำเข้ามาในโรงเรียน ความเป็นมาและความสำคัญต่อท้องถิ่น ทศนคติของครูใหญ่และครูต่อประโยชน์ที่ได้รับ ความสนใจของนักเรียนและชุมชน วิธีการดำเนินการจัดการเรียนการสอนหรือกิจกรรมต่าง ๆ การบริหารจัดการผู้รับผิดชอบงบประมาณและการเผยแพร่ผลงานของนักเรียน นอกจากนี้ ยังสอบถามถึงปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไข การสนับสนุนจากกองบัญชาการและกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน การจัดทำหลักสูตร แผนงานระยะสั้นและระยะยาวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป ในขั้นตอนนี้เป็นการนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์และสร้างข้อสรุปอุปนัย (Inductive) เพื่อเสนอเป็นแนวทางต่อไป ศูนย์การเรียนรู้และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 8 แห่งได้แก่

กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1 คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทรา และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านปิล็อกคี จังหวัดกาญจนบุรี

กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 2 คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนค้อกนิสไทย จังหวัดสกลนคร และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหนองดู่ จังหวัดนครพนม

กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 3 คือโรงเรียนตำรวจสัງวาลวิท 8 จังหวัดเชียงราย และศูนย์การเรียนรู้ตำรวจตระเวนชายแดนบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 4 คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านควนสามัคคี จังหวัดชุมพร และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแผ่นดินเสมอ จังหวัดกระบี่

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอผลการวิจัยและรับการพิจารณาแนวทางและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน ในประเด็นที่ว่าด้วยแนวทางการเสริมสร้างความตระหนักเรื่องความสำคัญของการสืบสานศิลปวัฒนธรรม การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจการบูรณาการเรียนการสอน แนวทางการสนับสนุนงบประมาณและการบริหารงานเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครู และการทำงานร่วมกันของส่วนงานที่กำกับนโยบาย (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนและกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน) และส่วนปฏิบัติการ (โรงเรียน) รวมถึงการทำงานร่วมกันหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยตรวจสอบความเชื่อมั่นของข้อมูล (Reliability) ด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) ด้านบุคคล วิธีการ เวลาและสถานที่ เทคนิคนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นขั้นตอน เมื่อได้ข้อมูลแล้วจะนำมาปะติดปะต่อเปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ข้อมูลเพื่อให้ได้แนวทางของคำตอบ โดยทำซ้ำหลายครั้งกลับไปมาตลอดระยะเวลาดำเนินการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ เป็นการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulate) โดยพิจารณาความสอดคล้องของผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตจากบุคคล วิธีการจัดการเรียนการสอน/กิจกรรม เวลาและสถานที่ที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ความสอดคล้องกัน (บุษกร เขียวจินดาภานต์, 2561) จากนั้น วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากนั้นวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อให้ได้แนวทางการสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

8. ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนตามวัตถุประสงค์การวิจัยกล่าวคือ วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การวิเคราะห์แนวคิดหลักปฏิบัติงานและการจัดการศึกษาการสืบสานศิลปวัฒนธรรม เป็นการวิเคราะห์ตามกรอบการวิจัยคือการจัดการศึกษาตามแนวพระราชดำริที่ส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน พร้อมยกตัวอย่างประกอบเพื่อแสดงให้เห็นหลักปฏิบัติงาน และการวิเคราะห์การจัดการศึกษาแบบเสริมพลังตามหลักการกระจายอำนาจทางการศึกษา พบว่า

การจัดการศึกษาตามแนวพระราชดำริที่พบนั้นครบถ้วนทุกด้านที่มีจุดเน้นตามลำดับคือหัตถศึกษา พลศึกษา พุทธศึกษา และจริยศึกษา ในด้าน**หัตถศึกษา**นั้น นักเรียนจะได้ฝึกงานฝีมือต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย เช่น การทอผ้า เย็บกระทง งานฝีมือต่าง ๆ อีกทั้งยังส่งเสริมให้คิดสร้างสรรค์จากงานประดิษฐ์ อาทิ การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัยนำไปสู่รายได้ เช่น การเรียนรู้เรื่องผ้าทอของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหนองตู จังหวัดนครพนม ที่ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผ้าทอเป็นผืน มาเป็นกระเป๋าใส่ของแบบต่าง ๆ เพื่อการค้าและยังเปิดขายใน Facebook Fanpage ของโรงเรียน ในด้าน**พลศึกษา**นั้น เห็นได้ชัดเจนในโรงเรียนที่มีการส่งเสริมกิจกรรมการแสดงต่าง ๆ เป็นการจูงใจนักเรียนทุกคนในโรงเรียนให้มีส่วนร่วม เช่น ศูนย์การเรียนรู้ตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแผ่นดินเสมอ จังหวัดกระบี่ ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากโรงเรียนสังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่เป็นพี่เลี้ยงฝึกซ้อมการแสดงร้องเงี้ยวให้นักเรียน นักเรียนทุกคนจะต้องฝึกฝนการเต้นร้องเงี้ยวตั้งแต่ระดับอนุบาลโดยเป็นการออกกำลังกายในช่วงเช้าที่สนุกสนาน เด็ก ๆ แต่ละชั้นเรียนร่วมกิจกรรมพร้อมกัน ส่งผลให้เกิดความสามัคคีที่ดีของนักเรียนในโรงเรียน

ด้าน**พุทธศึกษา** จะเห็นได้ชัดเจนในวิชาภาษาไทย นักเรียนจะได้เรียนภาษาผ่านเพลงที่ประกอบอยู่ในการแสดง พบว่าโดยมากจะเป็นเพลงใหม่ที่แต่งโดยนักเรียนร่วมกับครูเช่นศูนย์การเรียนรู้ตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแผ่นดินเสมอ จังหวัดกระบี่ หรือบางโรงเรียน เช่น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านควนสามัคคี จังหวัดชุมพร ให้นักเรียนทำเครื่องประดับจากลูกปัดเหมือนชุดของโนราห์ โดยนำทักษะการใช้คอมพิวเตอร์อันเป็นส่วนหนึ่งของการสอนวิทยาการคำนวณ ส่วนด้าน **จริยศึกษา** พบว่าการที่นักเรียนร่วมกิจกรรมการแสดงต่าง ๆ สอนให้นักเรียนมีหน้าที่รับผิดชอบ ตรงต่อเวลาและทำงานร่วมกัน กิจกรรมดังกล่าว ยังเป็นการรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มชนตนเองแม้ว่าจะย้ายถิ่นมาจากที่อื่น เช่น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนนายาว จังหวัดจะเข้เทรา มีกลุ่มคนที่ย้ายมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะนำเรื่องราวเกี่ยวกับบั้งไฟพญานาคมาเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีในท้องถิ่นตลอดทั้งปี โรงเรียนจึงเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และวัฒนธรรมเนื่องจากบางกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับอิทธิพลจากภายนอกค่อนข้างมาก ทำให้เยาวชนในพื้นที่ละเลยวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองไป การรักษาไว้ซึ่งประเพณีจึงเป็นบทบาทของโรงเรียนที่ร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชนให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น โรงเรียนสังวาลย์วิท 8 จังหวัดเชียงราย ที่ผู้คนเปลี่ยนจากการนับถือผีมาเป็นศาสนาคริสต์ ทำให้วัฒนธรรมบางอย่างหายไป โรงเรียนจึงได้รื้อฟื้นขึ้นมาและทำเป็นกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้รู้และเข้าใจประเพณีวัฒนธรรมของตนเอง

ในการวิเคราะห์การบริหารการศึกษาแบบเสริมพลังตามกรอบการวิจัยซึ่งเป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจการศึกษานั้น ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานไปพร้อมกันทั้งหลักสูตร บุคลากรของโรงเรียน งบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป ที่ได้รับการหนุนเสริมจากหน่วยงานและชุมชนในพื้นที่ ก่อให้เกิดเป็นพลังที่หนุนเสริมการทำงานของโรงเรียนได้ดียิ่งขึ้นโดยเริ่มจากในโรงเรียน ดังที่พบว่า หลายโรงเรียนมี**หลักสูตร**ท้องถิ่นที่สอนศิลปวัฒนธรรมชัดเจน มีครูผู้สอนที่ประสานกับปราชญ์ในชุมชนให้มาร่วมจัดการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ โดยจะมีการนิเทศติดตามโดยศึกษานิเทศก์จากสำนักงานการศึกษาในพื้นที่ เช่น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านค้อกนิสไทย จังหวัดสกลนคร มีครูผู้สอนที่เรียนด้านดนตรีพื้นเมือง เป็นอดีตนักศึกษาฝึกสอนจากมหาวิทยาลัยในพื้นที่ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรดนตรีของโรงเรียน เปิดสอนดนตรีโปงลางในรายวิชาดนตรีที่เด็กทุกคนต้องเรียน ซึ่งแม้ว่าโปงลางจะไม่ใช่วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ของนักเรียน แต่ก็ได้รับความสนใจ อีกทั้งนักเรียนได้ฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็นกิจกรรมงานแสดงศิลปวัฒนธรรมของโรงเรียนที่นำเสนอสู่สาธารณชน สร้างรายได้ให้กับนักเรียนด้วย **บุคลากร**ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่สามารถทำงานกับชุมชนได้ดีนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การสอนที่ดี มีทักษะการเป็นผู้นำที่ประสานการทำงานกับชุมชน และสามารถสร้างสายสัมพันธ์กับปราชญ์ชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ในชุมชนที่มักจะไม่พูดภาษาไทยได้ด้วย ทำให้พบว่าปัญหาหนึ่งของการพัฒนาบุคลากรคือ หากครูมีใช้คุรุทายาท (ศิษย์เก่าที่กลับมาเป็นครู)

จะเป็นเรื่องยากที่จะสามารถดำเนินการในเรื่องนี้ได้ นอกจากนี้ ยังมีศิษย์เก่าและชุมชนให้การสนับสนุน ด้วยโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนส่วนใหญ่จะมีศิษย์เก่าที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กลับมาเป็นผู้ปกครองและให้การสนับสนุนโรงเรียนในหลายด้าน ศิษย์เก่าหลายแห่งจึงมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน เช่น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านควนสามัคคี จังหวัดชุมพร มีศิษย์เก่าเป็นผู้รื้อโนราห์จนได้รับชื่อเสียงระดับประเทศ เมื่อกลับมาสอนที่โรงเรียนก็ได้รับการตอบรับที่ดี อีกทั้ง โรงเรียนประจำจังหวัดที่สอนในระดับมัธยมยังให้ความสนใจและรับนักเรียนที่รื้อโนราห์และเล่นดนตรีทั้งหมดเข้าศึกษาต่อเพราะหนึ่งในเป้าหมายของสถานศึกษาถือว่า สถานศึกษาอื่นมีส่วนร่วมในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย

ในด้านงบประมาณ แม้โรงเรียนสามารถขอรับการสนับสนุนจากกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเพิ่มเติมจากงบประมาณปกติได้ หากแต่ต้องได้รับการพิจารณาเป็นรายกรณี การสนับสนุนดังกล่าวนี้ โรงเรียนส่วนมากไม่ทราบว่าจะสามารถดำเนินการได้ หน่วยงานต้นสังกัดจึงควรจะต้องชี้แจงต่อไป อย่างไรก็ตาม โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนโดยมากยังได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น อาคารเรียน การผลิตสื่อ หรือการทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ส่วนด้านการบริหารงานทั่วไป คือการให้อิสระกับโรงเรียนในการบริหารจัดการ ปัญหาของการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนคือครู เพราะครูของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนส่วนมากไม่ได้มีเรียนด้านการศึกษาโดยตรง จึงจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือเรื่องวิชาการจากโรงเรียนอื่นในพื้นที่ นอกจากนี้ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนยังเป็นหน่วยงานที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน ทั้งในเรื่องงบประมาณ และการบริการต่างๆ อาทิ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่ที่ส่งเสริมเรื่องการจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การผลิตและพัฒนาครู โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏในพื้นที่จัดอบรมต่างๆ อีกทั้งยังมี กองทุนเสมอภาคทางการศึกษาและหน่วยงานเกี่ยวกับการแพทย์และสาธารณสุขต่างๆ ด้วย อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่พบว่า มีส่วนทำให้การบริหารจัดการการสืบสานศิลปวัฒนธรรมเกิดขึ้นและดำเนินการได้ดีคือ คุณลักษณะของครูใหญ่และครูซึ่งถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะการเลือกให้ความสำคัญกับศิลปวัฒนธรรมอีกทั้งยังส่งเสริมสนับสนุนให้ขับเคลื่อน รวมทั้งการเปิดรับการทำงานร่วมกับชุมชน ผู้รู้และโรงเรียนอื่นๆ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์ สืบสาน รักษาและต่อยอดต่อไป เช่น ศูนย์การเรียนรู้ตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแผ่นดินเสมอ จังหวัดกระบี่ ได้รับความช่วยเหลือจากโรงเรียนสังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่เป็นพี่เลี้ยงฝึกซ้อมการแสดงร้องเงี้ยวให้นักเรียน การดำเนินงานเช่นนี้ ถือเป็นอิสระของโรงเรียนที่สามารถทำได้ตามความเหมาะสมของบริบทโรงเรียน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนา คือ “ครู” ซึ่งแม้ว่าครูส่วนมากจะไม่ได้เรียนทางด้านครุศาสตร์ ศาสตร์แต่พบว่า มีข้อดีคือ ครูจะเปิดใจรับแนวทางการแนะนำการทำงานจากทุกส่วนและปฏิบัติได้เป็นอย่างดี แต่อาจจะขาดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ และความกล้าที่จะคิดนอกกรอบส่งผลถึงการจัดการเรียนการสอนที่ไม่ทันสมัย ส่วนงานที่มีความสำคัญในการพัฒนาครู มีด้วยกัน 2 ส่วนงานที่สำคัญคือ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน/กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนและโรงเรียน กล่าวคือ

1. หน่วยงานต้นสังกัด คือ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนซึ่งเป็นหน่วยงานในส่วนกลางและหน่วยงานสนับสนุนในพื้นที่คือ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน มีหน้าที่พัฒนาการศึกษาโดยการสั่งการจากส่วนกลางไปยังส่วนภูมิภาคจนถึงรายบุคคลส่งผลให้เกิดระบบการพัฒนาครูอย่างเป็นระบบ ควรกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง กล่าวคือ

1.1 การพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เปิดโอกาสให้ตำรวจตระเวนชายแดนเข้าเรียนในโครงการครูทายาทและการ Upskill/Reskill ผ่านการอบรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถด้านการบูรณาการจัดการเรียนการสอนหลายวิชาและกิจกรรมร่วมกัน มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นระยะให้ครูได้ดำเนินการจริงและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอยู่เสมอ หากแต่ปัญหาหนึ่งคือการโยกย้ายครูที่ส่งผลถึงความไม่ต่อเนื่องของการส่งเสริมกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ไม่ใช่ครูทุกคนจะให้ความสนใจเพราะเป็นกิจกรรมนอกเหนือหลักสูตรปกติ จะมีเพียงครูบางคนให้ความสนใจ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครูที่ดำเนินการ จากกรณีศึกษาพบว่า โรงเรียนที่มีกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมที่ดี นักเรียนจะมีความสามารถทางวิชาการดีด้วยเพราะได้รับความเอาใจใส่จากครูอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จคือโรงเรียนที่มีครูกระตือรือร้นและมีผลงานอย่างต่อเนื่อง การให้รางวัลกับครูที่ดีนี้ เป็นสิ่งที่กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนกระทำมาโดยตลอด ส่งผลให้ครูมี

ทัศนคติที่ดีต่อการทำงานเพื่อส่วนรวมของโรงเรียน อย่างไรก็ตามการวางแผนทั้งระยะสั้น คือการให้ความดีความชอบในรูปแบบที่หลากหลายเช่น สิ่งของหรือการประกาศเกียรติคุณ แผนระยะกลางคือการสร้างแนวทางความก้าวหน้าในอาชีพ (Career Path) และระยะยาว คือการสร้างเชื่อมั่นให้กับครูว่าจะได้รับการดูแลที่มั่นคงไปตลอดชีวิต ทั้งนี้ อาจมีการพัฒนาครูด้วยหลักสูตรเฉพาะ ได้แก่ การจัดพื้นที่ทดลองการจัดการศึกษาในหลักสูตร Education Sandbox ซึ่งหลักสูตรนี้จะออกแบบมาเพื่อตอบสนองความต้องการของสถานศึกษาว่า ต้องการให้ครูมีความรู้และทักษะอย่างไรที่เหมาะสมกับบริบท เริ่มจากการทดลองในโรงเรียนนำร่องก่อน นอกจากนี้ ยังสามารถนำการทำงานของครูที่ผ่านมา คิดเป็นหน่วยกิตจากประสบการณ์เพื่อต่อยอดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาด้านศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ด้วย

1.2 ระบบการติดตามการดำเนินงานที่มีเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ชัดเจนแต่ยืดหยุ่นไปตามบริบทของโรงเรียน ด้วยคุณลักษณะของตำรวจตระเวนชายแดนจะยึดมั่นในคำสั่งอย่างเคร่งครัด ดังนั้น การดำเนินงานตามคำแนะนำของศึกษานิเทศก์จึงเป็นสิ่งที่ครู อดทน.ทุกคนยึดมั่น เมื่อได้รับคำสั่งแล้ว จะดำเนินงานอย่างเต็มความสามารถ โดยอ้างอิงคุณภาพตามหลักสูตรแกนกลางส่งผลให้บางครั้งไม่ยืดหยุ่นไปตามบริบทของโรงเรียน อย่างไรก็ตาม การให้สร้างความเข้าใจเรื่องการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามศักยภาพจึงเป็นเรื่องสำคัญ กลวิธีหนึ่งที่ได้นำมาใช้คือ การกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันของโรงเรียนและชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพราะนักเรียนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนส่วนมากยังพูดภาษาถิ่น มีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง หากครูมิใช่คนในท้องถิ่นแล้ว จะเป็นการยากที่จะเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น การให้ความรู้กับครูที่มีคนในท้องถิ่นถึงการทำงานร่วมกับชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดสรรครูบางรายวิชาจากนอกพื้นที่ให้สอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ มิได้มีการสร้างความเข้าใจเรื่องบริบทของนักเรียนให้กับครูก่อนมาประจำการ และมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนครูอยู่เสมอ นักเรียนไม่ได้เรียนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งครูที่มาจากถิ่นอื่น มิได้เข้าใจเรื่องศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมากนักจึงอาจจะละเลยศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไป

1.3 ปัญหาด้านงบประมาณ จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า โรงเรียนสามารถขอสนับสนุนงบประมาณด้านศิลปวัฒนธรรมได้ หากแต่ไม่เป็นที่รับรู้กันในวงกว้าง จึงควรเสริมความรู้เรื่องการขอรับงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน นอกจากนี้ ควรเสริมการจัดการศึกษาที่มีกิจกรรมเสริมสร้างรายได้ให้กับนักเรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ในอนาคต

2. โรงเรียนมีหน้าที่สะท้อนการดำเนินงานและความต้องการที่แท้จริง แม้แต่ละโรงเรียนมีบริบทและชุมชนโดยรอบที่แตกต่างกัน หากแต่มีแนวทางการดำเนินงานที่คล้ายกัน กล่าวคือ

2.1 การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลพบว่า ครูส่วนมากไม่ทราบวิธีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น จึงควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุปองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่อย่างทั่วถึงระหว่างผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งหน่วยงานต้นสังกัดได้จัดประชุมครูใหญ่เป็นประจำทุกปี ดังนั้น อาจมีช่วงเวลาให้แต่ละโรงเรียนได้แลกเปลี่ยนแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมร่วมกัน มีการจัดเก็บข้อมูลกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาแล้วอย่างเป็นระบบ มีการเชิงปฏิบัติการเรื่องการบูรณาการจัดการเรียนการสอน และการเขียนหลักสูตรท้องถิ่น ตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ วิธีการดำเนินงาน ผลลัพธ์เชิงนามธรรมและรูปธรรมที่เกิดขึ้นต่อผู้เรียนและสังคมซึ่งบูรณาการระหว่างรายวิชา และระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่และชุมชนโดยรอบ

2.2 การขอความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกในพื้นที่ รวมถึงศิษย์เก่า จากการวิจัยพบว่าศิษย์เก่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่จะกลับมาช่วยพัฒนาโรงเรียนและยังมีคุรุทายาท คือศิษย์เก่าที่กลับมาเป็นครูของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจะเป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่งเพราะเข้าใจในบริบทของโรงเรียนและชุมชน และมีความรู้เรื่องจัดการศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่าครูได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานภายนอกเช่น นักพัฒนาชุมชนที่ส่งเสริมให้นักเรียนผลิตสินค้าขายแบบออนไลน์ หากได้รับการสนับสนุนที่ถูกต้องเช่น วิธีการนำเสนอ การถ่ายภาพ การเขียนข้อความ การทำบัญชี การสร้างสรรค์สินค้าที่มีคุณภาพ จะช่วยให้การสืบสานศิลปวัฒนธรรมเป็นไปได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง สร้างรายได้และเป็นกำลังใจให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี

9. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น

1. การบูรณาการหลักสูตร (Integrated Curriculum) ด้วยโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนแต่ละแห่งมีบริบทที่แตกต่างกันส่งผลให้เป้าหมายของการพัฒนาโรงเรียนแตกต่างกันด้วย บางแห่งมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นในขณะที่บางแห่งมุ่งหวังให้ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาแล้วไปประกอบอาชีพได้ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่มีความเฉพาะจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับด้านศิลปวัฒนธรรมนี้เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ขยายจากรายวิชาดนตรี ศิลปะและนาฏศิลป์ และรายวิชาการงานพื้นฐานอาชีพโดยตรง ซึ่งบางโรงเรียนได้นำรายวิชาภาษาไทย วิทยาการคำนวณ สังคมศึกษาในเรื่องประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ การเกษตรเข้าร่วมบูรณาการด้วย การดำเนินการนี้ สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรของคู่มือโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (2564) สำหรับโรงเรียนที่มีการพัฒนาหลักสูตรชัดเจนที่ว่า หลักสูตรท้องถิ่นจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บนฐานของสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตนเองเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต แก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง จากการวิจัยพบว่าโรงเรียนที่ดำเนินงานได้ดีคือ โรงเรียนที่หลักสูตรได้รับการพิจารณาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรม ให้โรงเรียนเป็นส่วนสำคัญของชุมชน ดังพระราชดำรัสของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระราชทานไว้เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ.2527 ตอนหนึ่งว่า “...หลักสูตรที่วางไว้ไม่ตายตัว สามารถที่จะปรับได้ตามสภาพของท้องถิ่นและสภาพของนักเรียนผู้ปกครอง โดยอาศัยสติปัญญาและความสามารถของครูผู้สอนเป็นอย่างมาก...” สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องหลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum) ที่ว่าลักษณะสำคัญของการบูรณาการหลักสูตรคือ ต้องกำหนดจุดมุ่งหมาย จัดเนื้อหา จัดการเรียนรู้และการประเมินผล ซึ่งมีด้วยกันหลายรูปแบบ รูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมกับการสืบสานศิลปวัฒนธรรมคือ การบูรณาการความต้องการของผู้เรียนและสังคม คือการนำเนื้อหาหมวดรายวิชาต่างๆ ผสมผสานกับวิทยาการต่างๆ เป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกันหลายภาคส่วน (กุลิสรา จิตระญาวัฒน์, 2565)

2. คุณลักษณะของครูใหญ่ เพราะโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเกือบทั้งหมดอยู่ในพื้นที่ห่างไกล การดำเนินงานของโรงเรียนจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนที่มักกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้นครูใหญ่ ซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินงานจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมแวดล้อม มีวิธีการที่สามารถนำครูให้ทำงานร่วมกับชุมชนเพื่อมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน อีกทั้งต้องมีวิสัยทัศน์ที่จะนำผลงานศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นมาสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชน รวมถึงการสร้างรายได้ให้กับนักเรียนเมื่อได้รับการติดต่อให้ไปแสดงในงานต่างๆ นอกจากนี้ อีกองค์ประกอบสำคัญคือครูซึ่งหากโรงเรียนมีครูครูหายาก (ศิษย์เก่าที่กลับมาเป็นครูตำรวจตระเวนชายแดน) อันเป็นที่ภาคภูมิใจของชุมชนที่มีเยาวชนในหมู่บ้านได้เป็นข้าราชการและกลับมาพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง สอดคล้องกับคุณสมบัติผู้นำของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของ ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์ (2561 อ้างถึงใน สมเกียรติ อินทสิงห์, 2563) ที่ว่าต้องมีคุณสมบัติ 5 ประการคือ 1.แสดงความเป็นผู้นำ 2.การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น 3.การแสวงหาและประยุกต์วิธีการใหม่ที่เหมาะสม 4.การให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และ 5.มีคุณลักษณะที่เสริมแรงการทำงาน การให้กำลังใจเพื่อนร่วมงาน เป็นแบบอย่างที่ดีด้วย

3. All for Education จากการศึกษาพบว่า การให้ความหมายตามปรัชญาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน “สร้างภูมิปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต สมฤทธิผลความมั่นคง” เปลี่ยนแปลงไป โดยแต่เดิมได้ให้ความสำคัญกับความมั่นคงของประเทศ ครูมีหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐและชุมชน รวมถึงปกป้องรักษาความปลอดภัยจากการรุกรานของชาติอื่น กลายมาเป็นมุ่งสร้างความมั่นคงของชุมชนจากความรู้ เพื่อนำไปประกอบอาชีพ มีงานทำ มีรายได้ แต่ความทันสมัยดังกล่าวอาจทำให้ประชาชนลืมหองแห่งของตนเอง หรือลดความสำคัญของตนเองลง ทำให้การรักษาวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมที่ควรรักษาไว้หายไป การจัดการศึกษาไม่ว่าจะในลักษณะใดจึงต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน ดังที่ปรากฏในแนวคิดแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 – 2579 เรื่องหลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน และดังที่ วิจารณ์ พานิช (2565) ที่ว่า “ถ้าจะมีแนวทางใดทำให้เกิดผลในเชิงระบบ All for Education คือ “Key Point” ที่เราต้องหนุนให้หน่วยงานทุกภาคส่วนและคนทุกฝ่ายเกิดการเรียนรู้ ทั้งต้องช่วยกันทำให้ระบบการศึกษากระตือรือร้น เคลื่อนไหว โดยยึดเอาหลักการ “ปวงชนเพื่อการศึกษา” เป็นโจทย์เพื่อทำงานต่อ” ในงานวิจัยนี้ หน่วยงานที่มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างงานด้านศิลปวัฒนธรรมได้แก่ หน่วยงานต้นสังกัดคือตำรวจตระเวนชายแดนทั้งระดับกองบัญชาการ

กองกำกับการ หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ได้แก่ งานด้านพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อาชีวศึกษา องค์การบริหารท้องถิ่น ภาคเอกชนที่ให้การสนับสนุนรวมถึงประชาชนในท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาของลูกหลานมิให้ล้มเลิกแห่งของตนเอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาเติบโตไปพร้อมกันทั้งชุมชน

10. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนได้นำแนวทางจากผลการสำรวจความต้องการของโรงเรียนและศูนย์การเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมาพัฒนาแนวทางการสนับสนุนงานด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แสดงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม ความพร้อมของบุคลากร ความร่วมมือของชุมชนเพื่อดำเนินการร่วมกันในอนาคต

2. กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนได้ความรู้เรื่องพัฒนาตัวชี้วัดการประเมินการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสม

3. โรงเรียนได้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรมที่ส่งเสริมให้ครูมีบทบาทสำคัญ ให้ครูได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน หรือกับโรงเรียนในสังกัดอื่นในพื้นที่เดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ สัจกุล. (2555). รูปแบบการจัดการศึกษาและการพัฒนาครูตามแนวพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี: บทเรียนจากโครงการพระราชทานความช่วยเหลือทางการศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน. (2559). 60 ปี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เล่ม 1. กรุงเทพฯ ฯ: กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน.
- กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน. (2549). ด้วยจงรักและภักดี 50 ปี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. กรุงเทพฯ ฯ: กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน.
- กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน. (2558). ดชด.อภิวัตน์ปิยราชกุมารวี. กรุงเทพฯ ฯ: กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน.
- กุลิศรา จิตรชนวนิช. (2565). การพัฒนาหลักสูตรฉบับฉบับไว้. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2565). พระราชดำรัสในโอกาสต่าง ๆ. <http://www.psproject.org>.
- บุษกร เขียวจินดาภานต์. (2561). เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา. วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์, 13(25), 104 – 118.
- วิจารณ์ พานิช. (2565). All for Education “ให้การศึกษาคือกิจของทุกคน” สะท้อนคิด: แนวทางขับเคลื่อนการศึกษาไทยในอนาคต. กองทุนเสมอภาคทางการศึกษา. <http://www.eef.or.th>.
- ศิริพร ณ ถลาง และสุพิน ฤทธิ์เพ็ญ. (2558). คติชนในบริบทข้ามพรมแดน: งานปอยใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเกียรติ อินทสิงห์. (2563). การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา. เชียงใหม่: หน่วยพิมพ์เอกสาร คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ.2550. กรุงเทพฯ ฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 – 2579. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). การวิจัยและพัฒนา รูปแบบกลไกการส่งเสริมการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักพระราชวัง สวนจิตรลดา. (2560). แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 5 พ.ศ.2560 – 2569. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี.